Nursing Development in Health. 2025: 16 (1); 30-39 Journal Homepage: http://ndhj.lums.ac.ir

Review Article Open Access

Investigating the role of media in learning self-care lessons in hemodialysis patients: A systematic review study

Elham Abdolahi Shahvali[1 2], Akram Hemmatipour[3], Fatemeh Feazi[4],Sepideh Nasrollah[5]*

[1] Department of Nursing, Shoushtar Faculty of Medical Sciences, Shoushtar, Iran
[2] PhD Student, Department of Nursing, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
[3] Master of Nursing, Department of Nursing, Abadan University of Medical Sciences, Abadan, Iran
[4] PhD Student, Department of Nursing, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
[5] Assistant professor, Department of Nursing, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran*

Article information

Article type:
systematic review study

Received: 2025/08/18
Accepted: 2025/09/17

Keywords:

Media
Self-care teachings
Hemodialysis patients

***Corresponding author:**

Nasrollah S , Assistant professor, Department of Nursing, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

First authors:

Elham Abdolahi Shahvali , Akram Hemmatipour

s.nasrollah@iautmu.ac.ir

Abstract

Introduction: The landscape of healthcare education has undergone profound transformation in recent years, and media has emerged as a powerful tool for raising awareness and educating renal patients. In the current era, health technologies can empower hemodialysis patients to take care of themselves in addition to monitoring their health status. The aim of this study was to investigate the role of media in teaching self-care skills to hemodialysis patients.

Method: This study is a systematic review conducted in 2025. In order to collect data for this systematic review, a database search was conducted with the keywords hemodialysis, renal dialysis, end-stage renal disease, maintenance hemodialysis, media, social media, digital health, multimedia, online education, mobile health, self-care, self-management, health literacy, treatment adherence, patient education in the international databases PubMed, Scopus, Cochrane, Google Scholar ,Web OF Science and in the Persian databases SID, Magiran, Iran Medex from December 2015 to February 2025. The research team reviewed the abstracts of the articles according to the study objectives and then reviewed the articles based on the inclusion and exclusion criteria.

Findings: The study findings show that in most studies, the use of media had a positive effect on learning self-care teachings in hemodialysis patients.

Conclusion: Web-based education is more effective in increasing self-efficacy and self-care abilities in renal failure patients. Providing education through the web platform in a phased and continuous manner can promote healthy behaviors.

How to Cite This Article: *Abdolahi Shahvali E,Hemmatipour A, Nasiri M, Faezi F ,Nasrollah S. ThInvestigating the role of media in learning self-care lessons in hemodialysis patients*

Copyright © 2025 Nursing Development in Health, and Aligudarz College of Nursing.
ndhj@lums.ac.ir

بررسی نقش رسانه ها در یادگیری آموزه های خود مراقبتی در بیماران همودیالیز: یک مطالعه مروری سیستماتیک

الهام عبدالهی شهولی[۱،۲] ، اکرم همتی پور[۳]، فاطمه فیضی[۴]، سپیده نصراله[۵] *

۱.دانشجوی دکتری پرستاری، گروه پرستاری، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲.کارشناسی ارشد پرستاری، گروه پرستاری، دانشکده علوم پزشکی شوشتر، شوشتر، ایران.

۳.کارشناسی ارشد پرستاری، گروه پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی آبادان، آبادان، ایران.

۴.دانشجوی دکتری پرستاری، گروه پرستاری، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۵. استادیار، گروه پرستاری، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مطالعه مروری سیستماتیک

تاریخچه:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۶

واژه های کلیدی:

رسانه

آموزه های خودمراقبتی بیماران

همودیالیز

***نویسنده مسئول:**

سپیده نصراله، استادیار،گروه پرستاری، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

نویسندگان اول:

الهام عبدالهی شهولی،

اکرم همتی پور

s.nasrollah@iautmu.ac.ir

چکیده

مقدمه: چشم انداز آموزش مراقبت های بهداشتی در سال های اخیر دستخوش دگرگونی عمیقی شده است و رسانه ها به عنوان ابزاری قدرتمند برای ارتقاء آگاهی و آموزش بیماران کلیوی ظهور کرده اند. در عصر حاضر فناوریهای سلامت میتوانند بیماران تحت درمان همودیالیز را در راستای پایش وضعیت سلامت خود، چگونگی مراقبت ازخود توانمند سازند. هدف مطالعه حاضر بررسی نقش رسانه ها در یادگیری آموزه های خود مراقبتی در بیماران همودیالیزمی باشد..

روش بررسی: این پژوهش یک مطالعه مروری سیستماتیک است که در سال ۱۴۰۴ انجام شد. به منظور جمع آوری برای این بررسی سیستماتیک جستجوی پایگاه داده با کلیدواژه های همودیالیز،دیالیز کلیوی، بیماری کلیوی مرحله نهایی،همودیالیز نگهدارنده ،رسانه، رسانه‌های اجتماعی، سلامت دیجیتال، چندرسانه‌ای، آموزش آنلاین، سلامت همراه، مراقبت از خود، خودمدیریتی، سواد سلامت، تبعیت از درمان، آموزش بیمار در پایگاه‌های داده بین المللی PubMed، Scopus، Cochrane، Science, Google Scholar و در پایگاه های داده فارسی SID, Magiran, Iran Medex از دسامبر ۲۰۱۵ تا فوریه ۲۰۲۵ جستجو انجام شد. از ۳۲۶ مقاله بازیابی شده براساس چک لیست PRISMA تنها ۹ مقاله از مقالات مورد بررسی قرار گرفتند.

یافته ها:یافته های مطالعه نشان میدهد در اکثر مطالعات به کارگیری رسانه در یادگیری آموزه های خود مراقبتی بیماران همودیالیز تاثیر مثبتی داشت.

نتیجه گیری: آموزش مبتنی بر وب در افزایش خودکارآمدی و توانایی های خود مراقبتی در بیماران نارسایی کلیوی موثرتر است. ارائه آموزش از طریق بستر وب به صورت مرحله ای و مستمر می تواند رفتارهای سالم را ارتقا دهد.

مقدمه

نارسایی مزمن کلیه بر اثر از دست رفتن پیش رونده و غیرقابل بازگشت تعداد زیادی نفرون فعال ایجاد میشود (۱). تمام بیماران نارسایی مزمن کلیه قادر به دریافت پیوند کلیه نیستند (۲) و برای زنده ماندن به سایر درمان های جایگزینی کلیه مانند همودیالیز نیازدارند (۳). بیماری‌مزمن کلیوی امروزه ۲ تا ۳ درصد مردم جهان را گرفتار کرده است (۴-۶). بروز کلی این بیماری ۲۶۰ مورد در هر یک میلیون نفر جمعیت در سال است و در جهان هر ساله تقریباً ۶ درصد افزایش‌می‌یابد (۷). همودیالیز یک درمان پزشکی است که در آن خون از بدن خارج می شود و قبل ازبازگشت به بدن، از طریق فیلتری برای حذف مواد زائد عبور می کند. این درمان برای افرادی که نارسایی کلیه را تجربه می کنند رایج است، زیرا کلیه ها به طور معمول این عملکرد را انجام می د هند. بسته به بیمار و موقعیت، همودیالیز ممکن است به صور ت اورژانسی یا طولانی مدت انجام شود (۸). این درمان فرآیندی زمانبر و پر هزینه است و نیاز به محدودیت های مایعات و رژیم غذایی دارد (۹). بیماران تحت همودیالیز عوارض درمانی، دارویی، جسمی و روانی خاصی را تجربه میکنند که می‌تواند تأثیر مهمی را برفعالیت های زندگی آن‌ها داشته باشد (۱۰). ازشایع‌ترین مشکلات و عوارض جسمی افراد تحت همودیالیز می‌توان به تغییرات فشارخون، خون‌ریزی، گرفتگی و کرامپ عضلانی، تهوع و استفراغ، سندرم عدم تعادل، اختلالات خواب و سندرم پای بی‌قرار اشاره کرد (۱۰-۱۱).حدود ۳۷ میلیون نفر ۱۵٪ از بزرگسالان آمریکایی مبتلا به بیماری مزمن کلیوی هستند (۱۲). در کشور ایران همودیالیز ۴۷/۷٪ از درمان جایگزینی کلیه را شامل میشود و در سال ۲۰۱۳ حدود ۲۵۹۳۴ بیمار در کشور تحت همودیالیز قرار داشتند (۱۳). عدم مشارکت این بیماران در درمان، مشکلات طبی آنها را افزوده و سلامت آنها را به مخاطره می اندازد و باعث مرگ زودرس آنها می گردد (۱۴).با توجه به اینکه بیماران مبتلا به بیماری مزمن کلیوی که تحت همودیالیز قرار می گیرند با مرگ و میر بسیار بالا همراه هستند، یافتن راه هایی برای بهبود مراقبت از آنها حیاتی است (۱۵). این امربه ویژه در کشور ها ی در حال توسعه که در آن رشد قابل توجهی در میزان بروز بیماری مزمن کلیه و همودیالیز وجود دارد از اهمیت ویژه ای برخوردار است (۱۶).بنابراین، ایجاد برنامه های پیشگیری از جمله تشخیص و درمان زودرس عوارض همودیالیز مانند دیابت و فشار خون بالا که همچنان از علل اصلی بیمار ی های کلیو ی مرحله نهایی در کشورهای در حال توسعه هستند، ضروری است در این شرایط نقش رسانه ها در یادگیری آموزه های خود مراقبتی و ارائه مراقبت های پزشکی از راه دور می تواند به دستیابی به نتایج بهتر سلامت و کاهش هزینه ها کمک کند (۱۷).رسانه در فرهنگ لغت و بستر وسایل و اشکال ارتباطی، ازجمله رادیو و تلویزیون، روزنامه ها، مجلات و هر آنچه که از طریق آن اطلاعات، تصویرها، ایده ها و پیامها به مردم مخابره میشود تعریف میشود (۱۸). رسانه های اجتماعی برخط نظیر لینکدین، توئیتر،واتسآپ، یوتیوب و فیسبوک نقش مهمی در تبادل اطلاعات دارند (۱۹). امروزه دستگاه های الکترونیکی مانند گوشی های هوشمند، تبلت ها، لپتاپ ها و غیره به طور فزاینده ای برای برقراری ارتباط، دستکاری و ذخیره داده ها با وسایل الکترونیکی مورد استفاده قرار می گیرند. که به آنها فناوری اطلاعات و ارتباطات گفته می شود (۲۰). در عصر حاضر فناوریهای سلامت میتوانند بیماران تحت درمان همودیالیز را در راستای پایش وضعیت سلامت خود، چگونگی مراقبت ازخود (از طریق دریافت آموزشهای لازم) و انجام فرآیندهای خودمدیریتی توانمند سازند (۲۱). مطالعه ابدالصاده و همکاران در سال (۲۰۲۲) نشان دادند که اشتراک گذاری تجربیات از طریق شبکه های اجتماعی میتواند سطح سلامت عمومی این بیماران رابهبود بخشد (۲۲). فیض اله زاده و همکاران در سال (۲۰۱۶) نیز در مطالعه خود اظهار داشتند که آموزش از طریق رسانه مانند شیوه سنتی موجب بهبود کیفیت زندگی در بیماران می شود و می توان برای تسهیل فرآیند آموزش به بیمار و بهبود کیفیت زندگی آنان استفاده کرد (۲۳). با توجه با اینکه مطالعاتی در زمینه استفاده از رسانه ها در بیماران همودیالیزی انجام شده است. انجام یک مطالعه مروری در این زمینه میتواند به وضوح و یکپارچه سازی نتایج این مطالعات کمک کند. لذا پژوهشگران تصمیم به انجام مطالعه ای تحت عنوان نقش رسانه ها در یادگیری آموزه های خود

مراقبتی در بیماران همودیالیز: یک مطالعه مرور سیستماتیک گرفتند.

روش کار

این پژوهش یک مطالعه مرور سیستماتیک است که در سال ۱۴۰۴ که باکداخلاق IR.ABADANUMS.REC.1404.067 انجام شد. جمع آوری اطلاعات از طریق جستجو با کلید واژه‌های باکس شماره (۱) در پایگاه های داده ی بین المللی شامل Google scholar و PubMed, science Direct, Scopus) در پایگاه‌های داده‌ی فارسی (Medex, Mag Iran ,SID) با کلید واژه های همودیالیز، دیالیز کلیوی، بیماری کلیوی مرحله نهایی، همودیالیز نگهدارنده، رسانه، رسانه‌های اجتماعی، سلامت دیجیتال، چندرسانه‌ای، آموزش آنلاین، سلامت همراه، مراقبت از خود، خودمدیریتی، سواد سلامت، تبعیت از درمان، آموزش بیمار در بازه زمانی دسامبر ۲۰۱۵ تا فوریه ۲۰۲۵ انجام شد. همچنین برای دسترسی به مقالات احتمالی در مرحلهٔ بعد، جست وجوی دستی مقالات در کتابخانه های دانشگاه های علوم پزشکی مورد بررسی قرار گرفتند ولی مورد جدیدی به موارد قبلی اضافه نشد. نمودار جریان PRISMA برای این بررسی، بخش های اصلی را برای گنجاندن در انتشار یک بررسی سیستماتیک نشان میدهد، معیارهای ورود مقالات به مطالعه شامل: موضوع خود مراقبتی در بیمار مزمن، گروه سنی بالای ۱۸ سال که توانایی خود مراقبتی از خود را داشته باشند، بر روی بیماران همودیالیز انجام شده باشد، دارای متن کامل باشد، مقالات مجلات علمی پژوهشی و بالاتر باشد، مقالات کنفرانس، کنگره داخلی و خارجی باشد، به زبان فارسی یا انگلیسی باشد، مقالات با روش پژوهش کارآزمایی بالینی، مداخله ای، توصیفی و تحلیلی و کیفی باشند، انجام پژوهش در حوزه پرستاری، انتشار مقاله در ۱۰ سال گذشته باشد.

برای معیارهای خروج همچنین مقالات ابزارسازی، گزارش کوتاه، مقالات تکراری، مقالات مرتبط با سایر جنبه های مراقبت، مقالات مرتبط با سایر بیماری های مزمن غیر از بیماران همودیالیز، و مقالاتی که امکان دسترسی به متن کامل آن وجود نداشت از مطالعه خارج شدند.

بعد از جستجو با کمک کلید واژه های تعریف شده ، تعداد ۳۲۶ مقاله به دست آمد. با حذف موارد تکراری (۲۶ مقاله) که دارای عنوان، نام نویسندگان و مجله چاپ شده یکسان بودند، تعداد ۳۰۰ مقاله باقی ماند. در ادامه چکیده مقالات باقی مانده توسط دو نفر از محققین (E.Ash و A.H) به صورت جداگانه از نظر همسویی با هدف پژوهش و معیارهای ورود و خروج بررسی شدند. در صورت وجود تناقض میان دو محقق، محقق سوم مقاله مورد نظر را بررسی می نمود، بعد از این بررسی ۲۰۵ مقاله حذف شدند.

از ۹۵ مقاله باقیمانده که متن اصلی آنها بررسی گردید و درنهایت فقط ۹ مقاله مرتبط با اهداف پژوهش بودند که براساس چک لیست PRISMA مورد بررسی قرار گرفتند. مراحل انجام جستجو و بررسی مقالات در نمودار شماره (۱) آمده است.

انگلیسی:

("Hemodialysis" OR "Renal Dialysis" OR "End-stage renal disease" OR "Maintenance Hemodialysis") AND ("Media" OR "Social Media" OR "Digital Health" OR "Multimedia" OR "Online Education" OR "mHealth") AND ("Self-Care" OR "Self-Management" OR "Health Literacy" OR "Treatment Adherence" OR "Patient Education")

باکس شماره ۱ : کلیدواژه های جستجو شده در پایگاههای داده

نمودار شماره (۱): فرایند جستجو و بررسی مقالات در نمودار PRISMA

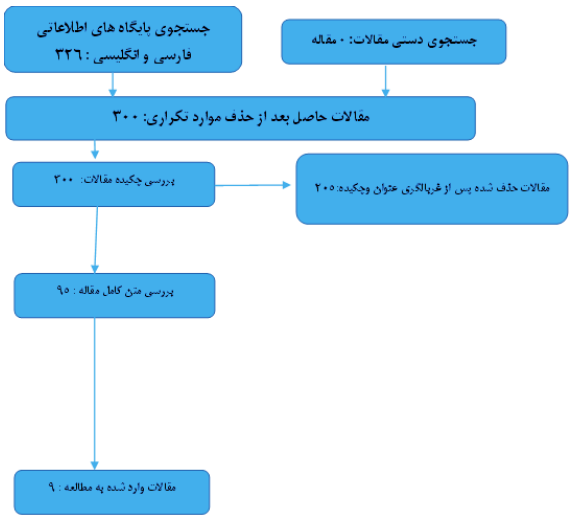

یافته ها:

مرور مطالعات در زمینه به کارگیری رسانه ها در یادگیری آموزه های خود مراقبتی در بیماران دیالیزی نشان دهنده مؤثر بودن نقش رسانه در مراقبت از بیماری های مزمن کلیوی بویژه بیماران تحت دیالیز می باشد. در این مطالعه ۳۲۶ مقاله در جستجوی اولیه بدست آمد که ۲۶ مقاله بخاطر تکرای بودن حذف شد ، ۳۰۰ مقاله از نظر عنوان بررسی شد سپس چکیده ۹۵ مقاله بررسی شد و در نهایت نه مقاله بطور کامل بررسی و تحلیل شد.

از نه مقاله بررسی شده به ترتیب دو مقاله به بکارگیری پیامک تلفنی و دو مطالعه اپلیکیشن موبایل، چهار مقاله نرم افزار چندرسانه ای و یک مطالعه واتساپ می باشد. همچنین چهار مقاله به زبان فارسی و پنج مقاله به زبان انگلیسی بودند. سه مورد از مطالعات کارآزمایی بالینی ، چهار مورد از مطالعات نیمه تجربی، ۲ مورد از مطالعات از نوع مقطعی بودند. تعداد نمونه ها از ۳۰ تا ۳۹۳ بیمار متغیر بود. ۴ مورد از مطالعات در کشور ایران و مابقی در سایر کشورها ازجمله اندونزی، اکوادور، کره، عراق، کوبا انجام شده بود. در مطالعات انجام شده، از روشهای سرشماری، نمونه گیری دردسترس، نمونه گیری تصادفی، استفاده شده بود.ابزار گرد آوری اطلاعات در ۱ مورد از مطالعات پرسشنامه پایبندی به رژیم غذایی، ۱ مورد پرسشنامه پرسشنامه کیفیت زندگی ، در ۲ مورد پرسشنامه محقق ساخته، ۱ مورد پرسشنامه میشیگان ۱مورد پرسشنامه کیفیت زندگی SF-12، در یک مطالعه ترازوی کالیبره شده، یک مطالعه بزار اندازه گیری خودکارآمدی بود.

یافته های مطالعه نشان میدهد در اکثر مطالعات به کارگیری رسانه در یادگیری آموزه های خود مراقبتی بیماران همودیالیز تاثیر مثبتی داشت. اطلاعات استخراج شده از مطالعات در جدول شماره (۱) آورده شده است.

جدول ۱- مشخصات مقالات مرور شده به کارگیری رسانه در یادگیری آموزه های خود مراقبتی بیماران همودیالیز

ردیف	نویسنده ،سال ،محل مطالعه	نوع مطالعه	هدف مطالعه	نمونه ،نمونه تعداد گیری ،ابزار	مداخله	مهمترین یافته ها
۱	Endrian و همکاران/ اندونزی ۲۰۲۳ (۲۴)	نیمه آزمایشی با پیش آزمون و پس آزمون مورد شا هدی	تعیین ترکیبی از یادآور پیامک و خاطرات برای بهبود رعایت رژیم غذایی در بیماران تحت همودیالیز	۴۴ بیمار تحت همودیالیز / روش نمونه گیری تصادفی / پرسشنامه پایبند ی به رژیم غذایی	پرسشنامه قبل از مداخله توسط دو گروه پر شد.گروه آزمایش یکبار در هفته به مدت 4هفته پیامک یادآوری دریافت کردند و مجدداً از طریق پرسشنامه انطباق سنجیده شد.	پیامک میتوانند پیروی از رژیم غذایی را در بیماران CKD که تحت همودیالیز قرار می گیرند، بهبود بخشد.
۲	برزو و همکاران/ همدان ۲۰۲۰ (۲۵)	نیمه تجربی با طرح قبل و بعد با گروه کنترل	تعیین تأثیر مراقبت های تلفنی بر کیفیت زندگی بیماران همودیالیز	۶۰ بیمار دیالیزی / نمونه گیری در دسترس/پرسشنامه کیفیت زندگی	گروه آزمایش (۳۰ نفر) به مدت ۶ هفته از طریق تلفن پیگیری شدند در حالی که گروه مقایسه (n=۳۰) فقط مراقبت معمولی را دریافت کردند.	پیگیری مراقبتهای تلفنی کیفیت زندگی را افزایش می دهد
۳	COBIELLAS و همکاران/کوبا ۲۰۲۱ (۲۶)	کارآزمایی بالینی تصادفی شده	آموزش از طریق پیام رسان واتساپ برای بیماران همودیالیزی و مراقبین	بیمار یا مراقب 88 بیمار دیالیزی /تصادفی ساده	گروه مداخله (IG) هر روز یک برنامه آموزشی شش هفته ای را با پیام های کوتاه از طریق پیام رسان واتساپ دریافت کرد. در حالی که گروه کنترل (CG) همان برنامه آموزشی را از طریق پیام های آموزشی حضور ی در هر جلسه همودیالیز از تیم نفرولوژی دریافت کردند.	پس از انجام مداخله، افزایش آگا هی در مورد دوز همودیالیز و موضوعات تغذیه ای در گروه مداخله افزایش یافت.

٤	عبدالصاده و همکاران/عراق ۲۰۲۱ (۲۲)	کارآزمایی بالینی تصادفی شده	تعیین تاثیر اشتراک گذاری تجربه از طریق شبکه های اجتماعی بر سلامت عمومی بیماران همودیالیزی	تعداد ۷۲ بیمار همودیالیز/ روش نمونه گیری در دسترس/ پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک و سلامت عمومی	هر دو گروه پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک و سلامت عمومی را تکمیل کردند. گروه آزمایش برای به اشتراک گذاشتن تجربیات خود آموزش های لازم را در زمینه استفاده از واتساپ دریافت کردند و گروه کنترل مراقبتهای معمول را دریافت کردند. بلافاصله پس از مداخله،پرسشنامه سلامت عمومی توسط دو گروه تکمیل شد.	اشتراک گذاری تجربیات از طریق شبکه های اجتماعی در افزایش سلامت عمومی مؤثر بود.
٥	Ivan Cherrez - Ojeda و همکاران/اکوادور ۲۰۱۸ (۲۷)	مطالعه مقطعی	ارزیابی فراوانی استفاده، و ترجیحات مربوط به فناوری اطلاعات و ارتباطات در بین بیماران اکوادوری مبتلابه بیماری مزمن کلیه تحت همودیالیز	۳۹۳ بیمار مبتلا به بیماری کلیوی مرحله نهایی از ۹ مرکز همودیالیز/ تصادفی /پرسشنامه میشیگان/		64.3% گزارش کردند که تلفن همراه دارند، با کمتر از یک سوم گزار ش اتصال فعال به اینترنت. بیشترین استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات برای به دست آوردن اطلاعات در مورد بیماری مزمن کلیه و / یا همودیالیز اینترنت مبتنی بر وب و پس از آن یوتیوب بود. پیامک بالاترین رتبه را برای دریافت و جستجوی اطلاعات مرتبط با سلامتی و پس از آن فیسبوک کسب کرد.
٦	داودی و همکاران /شهرستان فردوس۲۰۱۵ (۲۸)	نیمه تجربی	تعیین تأثیر آموزش چندرسانه ای بر وزن بیماران تحت همودیالیز	۳۰ بیمار همودیالیزی /روش سرشماری /اطلاعات دموگرافیک /ترازوی کالیبره شده	برنامه آموزشی کنترل وزن از طریق رسانه های مختلف به مدت سه هفته در گروه مداخله/اندازه گیری وزن هر دو گروه قبل و بعد از کار	روش آموزش به شیوه چندرسانه ای بر کاهش وزن بیماران تاثیر داشت.
۷	فیض اله زاده و همکاران/ تبریز ۲۰۱۶ (۲۳)	نیمه تجربی	تعیین تأثیر آموزش مبتنی بر نرم افزار چند رسانه ای و شیوه سنتی بر کیفیت زندگی بیماران تحت درمان با همودیالیز	۶۴ بیمار تحت همودیالیز/نمونه گیری تصادفی /پرسشنامه کیفیت زندگی فرم کوتاه	پرسشنامه قبل و سه ماه پس از آموزش تکمیل شد. گروه مداخله در حین انجام همودیالیز و با استفاده از یک لپتاپ با نرم افزار آموزشی " همودیالیز و مراقبت های لازم" کار کردند که این	آموزش مبتنی بر نرم افزار"همودیالیز و مراقبت های لازم" نیز مانند شیوه سنتی موجب بهبود کیفیت زندگی در بیماران شد .

					پژوهشگران تولید شده بود. گروه کنترل محتوای آموزشی معادل را به (شیوه سنتی) دریافت کردند.	
۸	دیناری و همکاران/کرمان ۲۰۲۴ (۲۹)	مقطعی	تعیین شناسایی و معرفی الزامات طراحی برنامه خودمدیریتی تلفن همراه برای بیماران همودیالیز	۶۱ بیمار و پزشک/نمونه گیری دردسترس/پرسشنامها لکترونیکی محقق ساخته	پرسشنامه به صورت الکترونیک طراحی شد و لینک آن از طریق شبکه های اجتماعی (واتساپ و تلگرام) در اختیار بیماران و پزشکان همودیالیز قرار داده شد. به منظور اطمینان از تکمیل صحیح و جهت رفع هر گونه ابهام در پر کردن پرسشنامه شماره همراه یکی ازمحققین به شرکت کنندگان ارائه شد	الزامات طراحی یک برنامه کاربردی خود مدیریتی مبتنی بر تلفن همراه برای بیماران همودیالیز شناسایی و معرفی شدند. در مجموع، ۲۶ نیاز اطلاعاتی_آموزشی و ۶۳ قابلیت برنامه کاربردی شناسایی گردید
۹	Youngsoon Min و همکاران /کره ۲۰۲۰ (۳۰)	کارآزمایی بالینی با گروه کنترل غیرمعادل	تعیین اثرات برنامه خود مدیریتی مبتنی بر برنامه اپلیکیشن موبایل در حمایت از بیماران همودیالیزی سالمند	۶۰ بیمار تحت همودیالیز ۶۰_۸۵ ساله/نمونه گیری در دسترس/ابزار اندازه گیری خودکارآمدی	۳ ماه آموزش مداوم در نحوه استفاده از برنامه موبایل، بررسی خود از طریق برنامه، انتقال پیام از طریق پرونده الکترونیک پزشکی و بازخورد در گروه مداخله داده شد گروه کنترل مراقبت های معمول را دریافت کردند.	برنامه خودمدیریتی مبتنی بر برنامه تلفن همراه توسعه‌یافته در این مطالعه باعث افزایش رفتار دانشی، نیازهای اساسی روان‌شناختی و خودکارآمدی بیماران همودیالیزی سالمند شد، در حالی که پارامترهای فیزیولوژیکی در محدوده نرمال حفظ شدند.

بحث :

مطالعه حاضر با هدف بررسی تاثیر نقش رسانه ها در یادگیری آموزه های خود مراقبتی در بیماران همودیالیزی انجام شد. یافته های مطالعه نشان میدهد در اکثر مطالعات به کارگیری رسانه در یادگیری آموزه های خود مراقبتی بیماران همودیالیز تاثیر مثبتی داشت. در این راستا یک مطالعه با هدف بررسی اثربخشی آموزش از راه دور بر کیفیت تغذیه بیماران همودیالیزی در طول همه‌گیری COVID_19 در جنوب شرقی ایران در سال ۲۰۲۰ انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که ارائه محتوای آموزشی عملاً کیفیت تغذیه بیماران همودیالیزی را بهبود می‌بخشد و می‌تواند با موفقیت جایگزین روش‌های سنتی در موقعیت‌های متمایز مانند شیوع COVID_19 شود. برخی از مطالعات نشان می دهد که در کشورهای با درآمد کم و متوسط، آموزش الکترونیکی می تواند تأثیر کمبود شدید کارکنان بهداشتی را کاهش دهد و آموزش با کیفیت بالا ارائه دهد (۳۱).

بر این اساس، مداخلات آموزشی و استراتژی‌های مبتنی بر فناوری پتانسیل بالایی برای حفظ پایبندی طولانی‌مدت به درمان و بهبود بالینی در بیماران ESKD تحت دیالیز دارند (۳۲). از این رو، برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار ۲۰۳۰ از جمله بهداشت و به ویژه رفاه و آموزش با کیفیت، کشورهای با درآمد کم و متوسط به دلیل کمبود کارکنان بهداشتی واجد شرایط به استراتژی های آموزشی موثر و مقرون به صرفه نیاز دارند. بنابراین، آموزش الکترونیکی

می‌تواند تا حد زیادی به دستیابی به این اهداف کمک کند (۳۳). یافته های یک مطالعه انجام شده توسط Cartwright و همکاران در سال (۲۰۲۱) در انگلستان با عنوان "مداخلات بهداشتی برای حمایت و مدیریت دیالیز صفاقی خانگی" نشان داد که میانگین نمره دانش گروه مورد مطالعه نسبت به نمرات قبل از مداخله و گروه کنترل افزایش یافته است(۳۴). علاوه بر این، یافته‌های مطالعه حاضر با یافته‌های مطالعه‌ای که در استرالیا توسط Muscat و همکاران در سال (۲۰۲۰) انجام شد، مطابقت داشت که "حمایت از بیماران برای مشارکت در تصمیم گیری در مورد سلامت و مراقبت خود: توسعه بهترین برنامه سواد سلامت برای بزرگسالان استرالیایی مبتلا به بیماری مزمن کلیوی" را مطالعه کردند، که نشان داد پس از اجرای یک برنامه سواد سلامت، از نظر آماری بهبود معنی داری در دانش بیماران همودیالیزی در مورد رژیم غذایی، مایعات، دارو، فعالیت بدنی، حمایت عاطفی_مراقبت از خود و تصمیم گیری فعال وجود داشت (۳۵). فرمت‌های سمعی و بصری می‌توانند حفظ اطلاعات سلامت را بهبود بخشند، مداخلات آموزشی مختلفی با استفاده از تکنیک های مختلف برای بهبود رفتارهای خودمراقبتی در بیماران آزمایش شده است، مانند آموزش سنتی پرستار، استفاده از ابزارهای سلامت الکترونیک، استفاده از یادداشت های روزانه علائم و نظارت از راه دور در منزل و اکثر این مطالعات گزارش می‌دهند که رفتارها و نگرش‌های خودمراقبتی بیماران پس از مداخله بهبود می‌یابد، اما در درازمدت کاهش می‌یابد مگر اینکه آموزش‌های خودمراقبتی مستمر دریافت کنند (۳۶-۳۷).

نتیجه گیری:

در این مقاله، بررسی نقش رسانه‌ها در یادگیری آموزه‌های خودمراقبتی در بیماران همودیالیز نشان داد که رسانه‌ها به عنوان ابزارهای مؤثر در انتقال اطلاعات و افزایش آگاهی بیماران عمل می‌کنند. با توجه به پیچیدگی‌های درمان همودیالیز و نیاز به مدیریت مؤثر وضعیت سلامت، رسانه‌ها می‌توانند به عنوان پل ارتباطی بین دانش پزشکی و بیماران عمل کرده و به ارتقاء سطح خودمراقبتی آن‌ها کمک کنند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که استفاده از رسانه‌های دیجیتال، مانند وب‌سایت‌ها، شبکه‌های اجتماعی و اپلیکیشن‌های موبایل، می‌تواند به بهبود دسترسی بیماران به اطلاعات مربوط به خودمراقبتی و شیوه‌های زندگی سالم منجر شود. آموزش مبتنی بر وب در افزایش خودکارآمدی و توانایی های خود مراقبتی در بیماران نارسایی کلیوی موثرتر است. ارائه آموزش از طریق بستر وب به صورت مرحله ای و مستمر می تواند رفتارهای سالم را ارتقا دهد.

به طور کلی، این مطالعه بر اهمیت توجه به رسانه‌ها به عنوان ابزارهای آموزشی در حوزه سلامت تأکید می‌کند و پیشنهاد می‌کند که سیاست‌گذاران و متخصصان بهداشت باید از پتانسیل رسانه‌ها برای بهبود یادگیری و خودمراقبتی بیماران همودیالیز بهره برداری کنند. این امر نه تنها می‌تواند کیفیت زندگی بیماران را بهبود بخشد، بلکه به کاهش بار درمانی و هزینه های بهداشتی نیز کمک خواهد کرد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از محققانی که از نتایج تحقیقات آنها در این مطالعه استفاده شد تشکر و قدردانی می گردد.

References:

1. *Salehi F, Dehghan M, Mangolian Shahrbabaki P, Ebadzadeh MR. Effectiveness of exercise on fatigue in hemodialysis patients: a randomized controlled trial. BMC Sports Science, Medicine and Rehabilitation. 2020;12(1):1-9.*
2. *De Boer IH, Caramori ML, Chan JC, Heerspink HJ, Hurst C, Khunti K, et al. KDIGO 2020 clinical practice guideline for diabetesmanagement in chronic kidney disease. Kidney international. 2020;98(4):S1-S115..*
3. *Jankowska-Polańska B, Uchmanowicz I Wysocka A, Uchmanowicz B, Lomper K, FalAM. Factors affecting the quality of life of chronic dialysis patients. European Journal of Public Health 2017;27(2):262-7.*
4. *Morsa M, Lombrail P, Boudailliez B, Godot C, Jeantils V, Gagnayre R. A qualitative study on the educational needs of young people with chronic conditions transitioning from pediatric to adult care. Patient Prefer Adherence 2018;12:2649.*

5. *Freidoony L, Chhabi R, Kim CS, Park MB, Kim C B. The components of self-perceived health in theKailali district of Nepal: a cross-sectional survey. Int. J. Environ. Res. Public Health 2015;12(3):3215 31.*
6. *Parvan K, Ahangar R, Hosseini FA, Abdollahzadeh F, Ghojazadeh M, Jasemi M. Coping methods to stress among patients on hemodialysis and peritoneal dialysis. Saudi J Kidney Dis Transpl 2015;26(2):255.*
7. *Cheungpasitporn W, Thongprayoon C, Harrison AM, Erickson SB. Admission hyperuricemia increases the risk of acute kidney injury in hospitalized patients. Clin Kidney J 2016;9(1):51-6.*
8. *Kaptein, A.A., M. Scharloo, D.I. Helder. Representations of chronic illnesses, in the self-regulation of health and illness behaviour. 2012, Routledge. p. 111-32. ISBN:9780203553220.*
9. *Mills KT, Xu Y, Zhang W, Bundy JD,Chen CS, Kelly TN, Chen J, He J. A systematic analysis of worldwide populationbased data on the global burden of chroni kidney disease in 2010. Kidney Int. 2015 Nov;88(5):950-7. doi: 10.1038/ki.2015.230.*
10. *Sadeghpour F, Heidarzadeh M, Kohi F, Asadi R, Aghamohammadi-Kalkhoran M, Abbasi F. The Relationship between "Self-Care Ability" and Psychological Changes among Hemodialysis Patients. Indian J Palliat Care 2020;26(3):276.*
11. *Shahdadi H, Rahnama M. Experience of nurses in hemodialysis care: a phenomenological study. J Clin Med 2018;7(2):30.*
12. *Centers for Disease control and prevention Chronic Kidney disease surveillance system website. https://nccd.cdc.gov/CKD. 2021:1-4.*
13. *Ghane GO, Farahani MA, Seyedfatem N,8. Haghani, HA. Effect of problem-focusedcoping strategies on the quality of life in family caregivers of hemodialysis patients. Koomesh. 2017; 19: 391-400. (Persian)*
14. *Washington T, Zimmerman S, Browne10. 14.T. Factors associated with chronic kidney disease self-management. Soc work public Health. 2016; 31(2): 58-69.https://doi.org/10.1080/19371918.2015.1087908*
15. *Tonelli M, Wiebe N, Culleton B, House A, Rabbat C, Fok M, et al. Chronic kidney disease and mortality risk: a systematic review. J Am Soc Nephrol 2006;17(7):2034- 47.*
16. *Rosa-Diez G, Gonzalez-Bedat M, Pecoits-Filho R, Marinovich S, Fernandez S, Lugon J, et al. Renal replacement therapy in Latin American end-stage renal disease. Clin Kidney J 2014;7(4):431-6.*
17. *Soman SS, Yee J. Nephrology and telehealth: now? Or now! Adv Chronic Kidney Dis 2017;24(1):1-3.*
18. *Merriam-Webster. Dictionary [Internet]. 2018 [Updated Available from: https://www.merriam-webster.com2022.*
19. *Gorea RK, Gorea A, Gorea A. Role of social media in the practice of nursing science. Glob J Nurs Forensic Stud. 2016.*
20. *Bonner A, Gillespie K, Campbell KL, Corones-Watkins K, Hayes B, Harvie B, et al. Evaluating the prevalence and opportunity for technology use in chronic kidney disease patients: a cross-sectional study. BMC Nephro 2018;19(1):28.*
21. *Diamantidis CJ, Becker S. Health information technology (IT) to improve the care of patients with chronic kidney disease (CKD). BMC Nephrol 2014:15:7. doi: 10.1186/1471-2369-15-7.*
22. *Abd Al-Sadeh HH, Pourghaznein T, Al-Fayyadh S, Zarghi N, Mazlom SR. The Effect of Sharing Experience via Social Networking on the General Health of Hemodialysis Patients: A Randomized Clinical Trial Study. Health Provid 2022; 2(1): 23-31. doi: 10.22034/HP.2022.347666.1015.*
23. *Feizalahzadeh H, Zagheri Tafreshi M, Moghaddasi H, Ashghali Farahani M,Zareh Z, Khalilzadeh M.R. Effectiveness of Multimedia Based on Education and Traditional Methods on Life Quality of Hemodialysis Patients.2016;25(80):69-78.*
24. *Waluyo, Endriyan Mulyadi Justicia, et al. "The Combination of Short Message Service Reminder and Diary to Improve Diet Compliance Undergoing Hemodialysis." Jurnal Berita Ilmu Keperawatan .2023;16(1): 39-46.*
25. *Borzou, S. R., Babaei, N., Gholyaf, M., Vardanjani, M. M., & Tapak, L. The effect of telephone follow-up on quality of life in hemodialysis patients. Nephro-Urology Monthly,2020; 12(2).*

26. *Carballo L. C, Chacón, L. B., & Rojas, Y. G. Pos-673 Kidny School Via Whatsapp Messenger for hemodialysis patients and caregivers:a randomized controlled trial. Kidney International Reports, 2021;6(4), S293.*
27. *Cherrez-Ojeda, I., Felix, M., Mata, V. L., Vanegas, E., Gavilanes, A. W., Chedraui, P., ... & Morquecho, W. Preferences of ICT among patients with chronic kidney disease undergoing hemodialysis: an Ecuadorian cross-sectional study. Healthcare informatics research.2018; 24(4): 292-299.*
28. *Davoudi, M., Mohammadi, Y., Yazdanparast, E., Ahmadi C. H., Eslami, H., Rajabi, R., & Jesmi, A. A. (2016). The effect of multimedia method of education on weight loss in hemodialysis patients.*
29. *Dinari, Bashiri, Azadeh, Raofi, Molaei, Molaei. Identifying and introducing the requirements for designing a mobile phone self-management program for hemodialysis patients: a cross-sectional study. Journal of Health and Biomedical Informatics. September 10, 2024; 11 (2): 149-61.*
30. *Min, Y., & Park, M. Effects of a mobile-app-based self-management support program for elderly hemodialysis patients. Healthcare Informatics Research.2020; 26(2): 93-103.*
31. *Barteit S, Guzek D, Jahn A, Bärnighausen T, Jorge MM, Neuhann F. Evaluation of e-learning for medical education in low- and middle-income countries: a systematic review. Comput Educ. 2020; 145: 103726. doi: 10.1016/j.compedu.2019.103726.*
32. *Murali KM, Lonergan M. Breaking the adherence barriers: strategies to improve treatment adherence in dialysis patients. Semin Dial. 2020; 33(6): 475-85.*
33. *Al-Shorbaji N, Atun R, Car J, Majeed A, Wheeler EL, Beck D, et al. eLearning for Undergraduate Health Professional Education: A Systematic Review Informing a Radical Transformation of Health Workforce Development [Internet]. World Health Organization (WHO); 2015.*
34. *Cartwright, E. J., ZS Goh, Z., Foo, M., Chan, C. M., Htay, H., & Griva, K. (2021). E-health interventions to support patients in delivering and managing peritoneal dialysis at home. Peritoneal Dialysis International.2021; 41(1):32-41.*
35. *Muscat, D. M., Lambert, K., Shepherd, H., McCaffery, K. J., Zwi, S., Liu, N., & Webster, A. C. Supporting patients to be involved in decisions about their health and care: Development of a best practice health literacy App for Australian adults living with Chronic Kidney Disease. Health Promotion Journal of Australia,2021; 32:115-127.*
36. *Viveiros J, Chamberlain B, O'Hare A, Sethares KA. Meditation interventions among heart failure patients: An integrative review. Eur J Cardiovasc Nurs 2019;18:720–8*
37. *Liljeroos M, Kato NP, van der Wal MHL, Brons M, Luttik ML, van Veldhuisen DJ, et al. Trajectory of self-care behaviour in patients with heart failure: The impact on clinical outcomes and influencing factors. Eur J Cardiovasc Nurs 2020;19:421–32.*